

# A világméretű információsztézis és enciklopédia – a WISE

MANFRED KOCHEN

Az eredeti tanulmány címe: WISE: a world information synthesis and encyclopaedia (Journal of Documentation, 1972, 4. no. 322-343. p.). - A tömörítés HORVÁTH Magda munkája.

## AZ ESZME RÖVID TÖRTÉNETE

A gondolat, sőt maga a kifejezés: "World encyclopaedia", H. G. Wells-től származik. 1936-ban javasolta a Royal Institution előtt mondott beszédében "szuperegyetem, világap" létrehozását. Az eszme aludni látszott, alig-alig vettek róla tudomást, de napjainkban éppolyan aktuális, mint 1936-ban volt.

A történeti áttekintés a világméretű bölcsesség szintéziseiként ilyen állomásokat sorol fel: a Biblia, Platon Dialógusai, Aristoteles és aquinói Szent Tamás, az alexandriai könyvtár. A tudomány 17. századi kibontakozásáig az egyház volt az a társadalmi intézmény, amely szükségképpen hordozta a világméretű bölcsesség szintézisének funkcióját, s miután ezt a hivatását betölteni többé már nem volt képes, Wells 1936-ban eszméjének megvalósítójaként új társadalmi orgánus megteremtését javasolta. - Diderot és d' Alembert Nagy enciklopédiája még megkísérelte szintetizálni a tudást, de a tudomány egyre jobban kibontakozó pluralizmusa lehetetleníteni látszott az e fajta vállalkozásokat.

A 20. század tudományának méretei és differenciáltsága sem tudta azonban egyes vezető gondolkodók szintetizáló álmait szétfoszlatni. Erre idéz a szerző N. Butlernek, a Columbia egyetem rektorának 1922-ben elmondott beszédéből, amelyben a világ társadalmi és politikai zavarait a tudás, az intellektuális és morális tapasztalatok közös kincsének lerombolásával hozza kapcsolatba, s az ennek hiányában szenvedő inadekvát oktató-nevelő munkát teszi felelőssé a bajokért. - Az angol Royal Society 1896-os konferenciáján gyakorlatiasabb megoldási kísérlet született meg együttműködés alapon: az International Catalogue of Scientific Literature, amely éppen a legválságosabb időben, a két világháború között szűnt meg. "Fel nem használt vagy rosszul alkalmazott tudás és képességek világában élünk" - mondta Wells - és javaslata olyan sorozat kiadása volt, melynek kötetei gondosan összegyűjtött és szerkesztett idézeteket tartalmaznak, nem vegyes

halmazként, hanem koncentrált, tisztázott szintézisként. Szerinte ez lenne minden, rendszeres oktatásban részesült állampolgár tudásának alapja. Wells óva intett még, hogy a világciklopédia nélkül a világméretű problémáknak csupán esetleges és átmeneti enyhülésére van remény. - Ahogyan Wells eszméiről alig tudtak, ő sem értesült a University of Chicago keletében működő tudósok és értelmiségiek törekvéseiről, akik a tudomány specializálódása következtében szükségessé vált szintézis megalkotására háromféle kiadvány publikációját javasolták: 1. Journal of Unified Science az egységes tudománynak szentelt folyóirat, 2. monográfiásorozat "Library of unified science" az egységes tudomány könyvtára címen és 3. The international encyclopedia of unified science. Ez utóbbi volt a tervezet szíve, meg is jelent husz önálló monográfia formájában, pl. ilyen címekkel: Foundations of logic and mathematics, Theory of behavior, Encyclopedia and unified science. Tárgyunk szempontjából ez utóbbi a legfontosabb, szerzői O. Neurath, N. Bohr, J. Dewey, B. Russell, R. Carnap és C. Morris. Neurath megállapítása: "Az enciklopédia és nem a rendszer a tudomány teljességének hiteles ábrázolása. A tudományos eredmények enciklopédikus integrációja - számolva az összes ellentmondásokkal és nehézségekkel - az elérhető maximális integráció". Az enciklopédia, elgondolása szerint, nem alfabetikusan rendezett cikkekből áll, hanem monográfia-sorozatból, amelyekben mélyen analitikus mutatók segítségével található meg valamennyi információelem. Különös, hogy a tájékoztatástudomány mai vezéregyéniségei, akik a felesleges átfedések elkerülésére rendszereket akarnak létrehozni, mily kevésbé veszik tudomásul Wells és Neurath eszméit.

A szintetizálás stafétabotját 1947-ben V. Bush vette át, amikor már beteljesült a Wells által megjósolt katasztrófa. Ő sem hallott valószínűleg Wells világciklopédia javaslatáról, de nagyon hasonló elgondolást akart megvalósítani éppen a 2. világháboruban elért technikai vívmányok segítségével. "Memex"-ének lényege saját szavaival: két egymással asszociált tudáselem összekapcsolásának folyamata. Wells is, Bush is egyformán átértékelték a vállalkozás roppant voltát, erőfeszítés és költségek szempontjából is: magának az oktatásnak (minden szinten) forradalmasítását követelte meg. - Az 50-es években az USA-ban fejlődött ki leghatékonyabban a tájékoztatástechnika; valamennyi nemzet a dokumentumok hozzáférhetővé tételének és bibliográfiai ellenőrzésének szervezett formáit igyekezett megteremtetni; az Unesco konferenciáin az indexelés és kivonatolás fejlesztésével igyekeztek közelebb kerülni a tudományos kommunikáció problémáinak megoldásához. A hivatkozás- és a KWIC-indexek, valamint a számítógépes szerkesztés és nyomtatás nagy előrehaladást jelentettek, míg a gépi fordításra és kivonatolásra fordított óriási erőfeszítések kisebb eredményeket tudtak felmutatni. 1960 táján odajutottunk, hogy bár senki sem értette meg a "tájékoztatási problémát", mégis eláradtak a probléma "megoldási kísérletei", főleg a technológia terén burjánzottak a reménységek. 1960-ban elkezdték a Library of Congress funkcióinak felülvizsgálatát, különös tekintettel a gépesítésre. Az egyik ilyen megbeszélésen vetette fel először Kochen az enciklopédia-rendszer Wells-i eszméjét. 1966-ban (GES = Growing Encyclopedia System = növekedésben lévő enciklopédia-rendszer) elnevezéssel kísérleti tervezetként elkezdődtek a WISE szerény előfutárának munkálatai.

A Weinberg-jelentés (1963), a COSATI-jelentés (1965) - mindkettő kormány szintű-, valamint Nagy-Britanniában az OSTI tevékenysége a WISE-eszméhez kapcsolódó fejlődés nagy mérföldkövei. Hozzá hasonló koncepciójú intézmény a Congressional Research Service, amely a Kongresszust látja el a szükséges információkkal. Az említett jelentések és intézmények hasznossága ellenére azonban a szerző 1967-ben kiadott gyűjteményében (The growth of knowledge) kénytelen volt leszögezni, hogy a nagy enciklopédiára és más kulcsproblémákra vonatkozó gondolatok reménytelenül elszórtak, a központi eszmét félreértik, megellenzik, sőt tudomást sem vesznek róla. Az UNISIST-program 1967-ben indult. Az 1971-ben publikált jelentés szintén csak a világ tudományos tájékoztatási szolgáltatásai közti együttműködés ösztönzését javasolja, a sokkal fontosabb kérdést: a tudás szétszórt töredékeinek koncentrációját, szelekcióját és szintetizálását figyelmen kívül hagyja. Csak perifériásként kapcsolódik a "világagy" eszméjéhez. Az UNISIST-vizsgálat tartama alatt fontos FID, KGST és OECD konferenciák zajlottak le a tájékoztatás kérdéseiről. De mind az UNISIST, mind az OECD-jelentés (1969) a tájékoztatási problémát elsősorban technológiai és szervezési problémaként tekinti. Az OECD-jelentés annyiban kiemelkedő, hogy megkérdőjelezi az eddigi szemléletet, amely a tájékoztatás kérdését szinte kizárólag természettudományi-műszaki területre koncentrált; a társadalmi, közgazdasági, politikai tájékoztatást is számításba kell venni - a döntéshozók számára.

Kevésbé ismertek az olyan kiadványok, amelyek magának az enciklopédia-készítésnek a vívmányai, pl. az Encyclopaedia Britannica 200-éves évfordulójára kiadott monográfiásorozat, melynek minden kötetét az illető tudományterület vezetői elméi irták, összefoglalva a tudományterület jelenlegi helyzetét és tendenciáit. A tudósok és a szélesebb körű olvasóréteg egyaránt használhatják, szerzőik mindenkinek szánták őket. Igen fontos mérföldkő a Libraries at large c. jelentés (kivonatossal megjelent "Fejlesztési tendenciák az USA könyvtárügyében" címmel, OSzK KMK, Budapest 1971.), amely állandó National Advisory Committee on Libraries létesítését javasolja. Jelentős újabb kiadvány a National Academy of Sciences "Libraries and information technology" c. jelentése 1972-ből.

W. Davis - azon kevesek közül, akik ismerték Wells eszméjét - 1965-ben mondotta ki, hogy minden nép, kormányzat és szervezet úgy szerte a világon, hogy megvalósítsák H. G. Wells "világagyát". Sok, a szerző által említett hasonló eszmét képviselő gondolkodó felsorolása helyett kiemeljük Stulman merész vállalkozását, a World Institute-ot, Interdiszciplináris, interkulturális intézmény ez, ugyanakkor az emberi problémák és fejlődés valamiféle rendszerelmzéses megközelítési módja, amely a természet tudományi és műszaki vívmányoknak a társadalmi és etikai értékekkel való integrációjára tesz erőfeszítést. Jelenleg a Battelle Memorial Institute készít megbízható, átfogó szemléket bizonyos kiválasztott tudományterületeken. Számos más vállalkozás foglalkozik már világméretű, integráló tevékenységekkel, kísérleti nemzetközi egyetemek jönnek létre, szervezetek a kormányzaton és iparon belül, amelyek tapasztalat- és tudásanyagot szolgáltatnak a WISE - mint mozgalom - számára.

A "WISE" K. W. Deutschtól sugalmazott akronima, a cikk címében is szereplő "World Information Synthesis and Encyclopedia"-ból. Nem egy rendszer vagy intézmény elnevezése; sokkal inkább szemléletmódot jelöl: "hogyan tudnánk jobban összekapcsolni a mi értelmi gazdagságunkat azzal a képességünkkel, hogy életünket inkább tetszésünk szerint formáljuk". A mi kifejezés az egész emberiségre vonatkozik, talán még többre is, magára a bioszférára az akronima globális szemléletmódja értelmében. A mi szándékoltan kétértelmű. Meg akarja szólítani az embert mint egyént (esetleg mint családfőt, vagy közalkalmazottat), ugyanakkor a kollektívumokhoz is szól a legkülönbözőbb szinteken. Soha ezelőtt nem volt ilyen nyilvánvaló, hogy nem minden egyének és közösségeknek tetszik ugyanaz az életforma, s az sem, hogy nem mindenki tudja megközelítő pontossággal sem megfogalmazni, hogyan alakítaná ki életét saját tetszése szerint, ha tehetné. Az értelmi gazdagság, ami segíthetne neki ebben, ahhoz a képességéhez van kötve, hogyan tudja azt magába szivni és felhasználni. A "világ" szót, mint félreérthetően csak erre a glóbusra vonatkozót, ki akarták küszöbölni. De megtartották mégis, mert egyrészt jelzi a Wells-féle világenciklopédiával és világaggal való kontinuitást, másrészt az akronimának melléknévi értelme bölcs hatásos a SMART-akronimához viszonyítva, mely az egyik legfejlettebb félig gépesített indexelési rendszer. Melléknévi értelme: talpraesett, ügyes. Az ügyesség felületi jelenség, amely jól definiált problémák megoldására hasznos, míg a rosszul felvetett valódi problémákkal való megbirkózás bölcsességet igényel. A WISE a problémafelvetések, célkitűzések és ajánlások sora. Ezek elemzése következik.

A WISE a tájékoztatási problémák szemléletének egyik módja

A probléma megközelítésének egyik formája: hogyan használhatja fel a döntéshozó a meglévő bölcsességet egy valódi probléma hatékonyabb megoldására. Alternatív megfogalmazás is lehetséges: hogyan lehet a tudósok közötti kommunikációt a tudomány egészséges fejlődése érdekében megjavítani. Az alternatívák szaporíthatók, ui, nem egy "tájékoztatási probléma" van, hanem sok. A probléma megfogalmazása attól függ, melyik szemponté az elsőbbség. Ma a tájékoztatási rendszerek használói leginkább a különböző szintű döntéshozók. Talán még sohasem volt olyan fontos, mint éppen ma, hogy bölcs döntések szülessenek: a bioszférára vonatkozó döntéseknek visszafordíthatatlan következményei lehetnek; a háborúra, békére és más krízisekre vonatkozó döntések példátlan nagyságrendű következményekkel járnak. Különbséget kell tenni az információ, a tudás, a megértés és a bölcsesség között. A döntéshozatalnál többre van szükség, mint információfeldolgozásra. Ha az információt valamilyen szempontból interpretálják, tudássá válik. A tudás már segítheti a döntéshozót, de nem eléggé: a tudás akkumulációja tulterhelheti, megzavarhatja segítség helyett. Ma talán inkább túl sok releváns tudás van, mint túl kevés. A döntéshozók nehézsége abban áll, hogy nem képesek megemészteni, megérteni az ismereteket, nem abban, hogy nem kapnak elég gyorsan elég pontos

adatot. Tudni azt, amit nem tud, de tudnia kellene egy probléma megoldásához: a probléma megértését jelenti; ehhez kell járulnia a megértés felhasználása képességének, az összes erőforrások jól időzített akciófolyamatba mozgósítására és koordinálására irányuló képességnek. Azt a megérzést, hogy mit kell tennie, amikor megértést igénylő, komplex problémákkal birkózik valaki, nevezzük bölcsességnek. Fontos hangsúlyozni, hogy sok tájékoztatási rendszer célkitűzése a természettudósok segítségével a tudományos problémák hatékonyabb megoldásában. Igen dicséretes törekvés ez - hiszen a tudomány az ember legsikeresebb erőfeszítése - de éppen a társadalmi, politikai és gazdasági problémák megoldásának elhanyagolása árán túl sok gondot fordítottak a természettudomány támogatására. Különösen a közalkalmazottak és az egyének napi életükben nélkülözik a szükséges tudást, megértést és bölcsességet, s ezért messze ezeknek kell itélni az elsőbbséget. Ilyen módon szemlélve a tájékoztatási problémákat, a kulcskérdések a következők: 1. Hogyan lehet osztályozni egyéneket és közösségeket, az értékek közötti hasonlóság, valamint annak hasonlósága szempontjából, hogy döntéseikhez milyen bölcsességet igényelnek és azt hogyan használják fel. Ez a különböző tájékoztatási rendszerek kialakításához szükséges. 2. Hogyan lehet előre megállapítani és rangsorolni a legfőbb problémákat és a problémákkal való szembesülés formáit egy használói közösség esetében, ha el akarjuk érni, hogy hatékonyan használják fel a tájékoztatást, s mihelyt az igény feltámad, kéznél legyen a jó megoldás. 3. Hogyan lehet a különböző használói közösségektől tapasztalatokat gyűjteni az egyes tájékoztatási rendszerek kialakítása számára, az uniformizálódás veszélye nélkül. 4. Hogyan lehet a tájékoztatási rendszereket optimálisan rugalmasakká tenni egyfelől használóik változó igényei, másfelől a tudás, megértés és bölcsesség állandó növekedése figyelembevételével. 5. Hol kezdjünk hozzá, - feltételezve, hogy egy ilyen tájékoztatási rendszer megteremtése azon reális társadalmi-politikai problémák egyike, amelyekhez egy korábbi tájékoztatási rendszer által hozzáférhetővé tett bölcsességre van szükség.

## A WISE mint célkitűzések sora

Az UNISIST kizárólag a természettudományi és műszaki tájékoztatásra összehozza, míg a WISE a tudásra, a megértésre és a bölcsességre teszi a hangsúlyt - a döntéshozók számára. A WISE kiegészíti az UNISIST-et. Ezért és a lehetséges együttműködésért a WISE célkitűzéseit az UNISIST-éhez hasonlóan csoportosítja majd a szerző, de a két koncepció lényegileg eltér egymástól: az UNISIST hosszútávú célja "a természettudomány különböző területein működő tájékoztató szolgáltatások nemzetközi hálózatának kifejlesztése", míg a WISE-é új társadalmi orgánium (szerv, intézmény) létrehozása, ha úgy tetszik; a "kollektív agy" megteremtése. Orgániumról, növekvő, "élő" szervről beszél, amely inkább hasonlít természeti objektumhoz, szemben a SMART-tal, amely ember alkotta objektum. Reméljük, hogy sok ilyen orgánium fog keletkezni, amelyek sokaságukban is azonosak; valahogyan az egyéni agyhoz hasonlóan a kollektív agy jellegével fognak rendelkezni. A WISE-nek öt funkcionális jellemzőjét sorolja fel: szelektívnek, dinamikusnak, interaktívnek, hierarchikusnak és

érzékenynek kell lennie. A WISE információcsomagjai a használót nem csak más információcsomagokhoz, hanem illetékes emberekhez is elvezetik, akiktől a konkrét kérdésben bölcsességre lehet szert tenni, hiszen nem minden tapasztalati bölcsesség rögzíthető információcsomagokban. Viszont a személyes dialógusnak sok pszichológiai akadályja lehet, melyeknek legfőbb oka az eltérő oktatási alapelvekben rejlik. Ezért a WISE egyik központi törekvése ezeket a különbségeket kiegyenlíteni, megteremteni a közös - ha minimális mértékben is - intellektuális alapelveket valamennyi használója számára. A WISE szelektív és érzékeny akkor, ha 1. a döntéshozók számára éppen a problémájuk megoldásához szükséges tudást, megértést és bölcsességet közvetíti, sem többet, sem kevesebbet; 2. kiszűri a benne mint társadalmi orgánumban felhalmozódott tudás, megértés és bölcsesség legjavát. Az információcsomagok természetesen nem mindig készíthetők el előre, lesznek olyanok, amelyeket azonnal, a pillanatnyi igény szerint kell összeállítani. A WISE akkor interaktív és dinamikus, ha magas szinten megfelel használójának, aki azonnal visszacsatolással élhet és újabb válaszokat kaphat a WISE-től. Dinamikus abban az értelemben, hogy naprakész állapotban tartják, minden új adategység hozzáférhető, ugyanakkor kiselejtezik az elsőbbség magasrendű szempontjából nem igényelt adatokat. Hierarchikus abban az értelemben, hogy a döntéshozó gyorsan madártávlatból áttekintheti problémáját, ugyanakkor hernyó módjára behatolhat annak megoldása felé.

Formális szempontból az új társadalmi orgánomot el lehet képzelni a WISE-konceptió szerint olyan intézményként, amely egyetemek és kutatóközpontok konzorciuma; létrejöhet a kormányzat negyedik ágazataként, végrehajtó, törvényhozó és bíraskodó ágazataival párhuzamosan. Nem lesz testület, mint az EDUCOM, sem közhivatal, mint a Congressional Research Service; szervezeti mibenlétének meghatározására talán új fogalomra lesz szükség a nemzetközi jogban.

Materiális szempontból az új társadalmi orgánum olyan cselekvő személyekből, tudósokból áll, akik tudást, megértést és bölcsességet képesek adni és használni a fontos társadalmi, gazdasági és politikai problémák megoldásához; dinamikus információcsomagok gyűjteménye is; rendelkezik a tájékoztatástechnika fejlett eszközeivel, a szükséges épületekkel és laboratóriumokkal önmagának mint életképes társadalmi orgánumnak fenntartására és fejlesztésére.

Az efajta társadalmi orgánomot történelmi erők és feltételek együttese hozza létre, mint pl. a római szenátust, a kötelező oktatást, a királyságokat. A kollektív agy természetes szelekció útján fejlődik ki az egyéni emberi agyhoz hasonlóan, a folyamat valószínűleg sokkal gyorsabban fog lezajlani, mint az emberi agy kifejlődése. Ha a vészjelzőknek igazuk van, akkor az emberi faj fennmaradása a következő évtizedekben a WISE létrejvetelétől is függhet.

Az eddig elmondottak hosszútávú célkitűzések. A WISE-nek mint mozgalomnak az UNISIST-hez hasonlóan, átfogóan megfogalmazott célkitűzései a következők: 1. Intenzíven ismertesse, terjessze széles körben a WISE

saját koncepcióját, eszméit, tudományos publikációk, konferenciák, kísérleti beszámolók és magas szintű analitikus tanulmányok útján. 2. A WISE-nek támogatást kell kapnia, hogy komoly és folyamatos kutatási terveket szervezhessen meg és tarthasson fenn az említett kulcsproblémák tisztázására. 3. Ha a kutatás és a tudományos tisztázás eléggé előrehaladt, de talán még ezt megelőzően, a WISE dolgozzon ki operatív, technikai és szervezeti eszközöket és módszereket információcsomagok megteremtésére és a WISE-szolgáltatásban megkivánt és más alapelvek megvalósítására. 4. A WISE-nek együtt kell dolgoznia a fennálló rendszer intézményeivel, az ellenzékiekkel és az oktatási-tudományos intézményekkel egyaránt, hogy létrehozza, megjavítsa egymás közti kommunikációjukat, így teremtve meg az új társadalmi orgánum létrejöttének kedvező körülményeket, légkört. 5. A WISE-nek segítenie kell a fejlődő közösségeket, ellátva őket azzal, amivel az UNISIST 5. célkitűzése – a minimális tudományos információbázis kifejlesztésében segítséget nyújtani – nem képes ellátni őket, ti. hogy ezt az információt bölcs cselekvésre tudják fordítani.

Ha a WISE megvalósítható,  
kivánatos-e létrejötte?

Ezen lehet vitatkozni, de bizonyára kívánatos az általános célkitűzése: fejleszteni az ember képességét arra, hogy többféle problémát ismerjen fel és küzdjön meg velük úgy, hogy fennmaradása változó körülmények között is biztosítva legyen, mégpedig magasabb színvonalon. Ha egy ilyen "kollektív agy" mint új társadalmi orgánum a definíció szerint képes a közösséget bölcsen irányítani, akkor a válasz egyértelműen "igen". De a WISE kiállja a próbát más tervezetekkel való összehasonlítás után is. Az UNISIST célkitűzései (tájékoztatási szolgáltatások: könyvtárak, referálók és bibliográfiai szolgálatok stb. hálózatai, a bibliográfiai adatok gépi feldolgozására szolgáló szabályzatok és formátumok szabványosítása stb.) szükségesekek, de aligha alkalmasak a már meglévő bölcsesség közvetítésére a reális problémák megoldásában. Az OECD-jelentés már közelebb áll a WISE-hez. Leszögezi, hogy "a jövőben hatékonyabban kell felhasználni a természettudományi és műszaki információkat a politikában, a műszaki és természettudományos fejlesztésben. A vezetéstudományi tájékoztatási rendszereket úgy kell megtervezni a kormányzat számára, hogy felöleljenek minden releváns információt, időzítették, strukturáltak, szelektívek és hitelesek legyenek". Ez a jelentés tehát sok hasonlóságot mutat a WISE-zel. A lényegi különbség, hogy egyetlen szervezethez, az OECD-hez (amely 22 ország szervezete) kapcsolódik valamennyi javaslat. Szó sincs új társadalmi orgánum létrejöveteléről. Az OECD célja a gazdasági növekedés és a tagországok életszínvonal-emelkedésének előmozdítása, ugyanakkor a NATO-hoz hasonlóan politikai blokk érdekeit szolgálja. Ezzel szemben a szocialista országok is megalkották a maguk gazdasági szervezetét, a KGST-t. A WISE-koncepció szempontjából két dolog teszi alkalmatlanná az OECD-jelentés elgondolásait: 1. napjainkban már erősen megkérdőjelezzük a maximális gazdasági növekedés értékét, 2. az előbb említett politikai leszűkítés. A WISE új társadalmi orgánum akar

lenni, a politikai hovátartozandóság nem árnyékolhatja be az alapkonceptiót. A WISE természeténél fogva inkább oktatási vállalkozás, nem szabad kötődnie egyetlen nemzethez, vagy blokkokhoz. De az UNESCO-val szemben, amely inkább támogatja, mint irányítja a tagországok oktatásügyi erőfeszítéseit, a WISE-nek intellektuális vezetőszeretet kell betöltenie, amilyent pl. a vezető fizikusok vagy közgazdászok nemzetközi közössége gyakorol. Ez viszont azt a veszélyt rejtí magában, hogy mihelyt elmozdulunk a pusztán tudományos kérdésektől pl. a társadalmi-politikai kérdések felé, bármiféle vezetőszeret emlegetése bizalmatlansággal, az elitizmus vagy illetéktelenség vádjával találkozik. A tudás, a megértés és a bölcsesség hiteles bázisa csak addig kívánatos, amíg a problémamegoldás hasznos segédeszközének bizonyul; ehhez arra van szükség, hogy a problémamegoldók megbízhatónak tartsák, nem a tekintélyelv alapján, hanem belső értékei és ezeknek evidenciája miatt.

A legfontosabb kérdés a WISE kívánatos voltát illetően a WISE-ben, önmaga egészében rejlik. Amennyiben a közönség elfogadja a WISE-t, az emberek majd azt gondolhatják, hogy lehetségesek lesznek igazán semleges vagy tudományosan megalapozott problémamegoldások a közéletben; azt is gondolhatják majd, hogy minden fontos kérdésben lehetségesek optimális döntések, s hogy a WISE használói jobban kiérdemlik bizalmukat és támogatásukat; annak a veszélye is fennáll, hogy mivel a WISE dokumentált és megbízható információkat tartalmaz, elnyomja a szabad kutatást, vitát, az elsőbbségi kérdéseket illető reális konfliktusok elismerését. A döntés mindig emberi ítélőképeséget bevető társadalmi-politikai folyamat marad. Léteznek érvényes és eredeti alternatívák! Nem létezik mindig a reális, de rosszul feltett kérdések megoldására jobb vagy optimális alternatívát kínáló tájékoztatási rendszer vagy döntési szabály! Ha a WISE-nek olyan hatása van, hogy semlegesíti a politikát, akkor nem kívánatos; ha elősegíti a bölcsesség elsajátítását a politikában, akkor kívánatos.

## A MEGVALÓSÍTÁS LEHETŐSÉGE

Egy új társadalmi orgánium valószínűleg ütőképes társadalmi ujitókkal és vezetőkkel rendelkező számos, félig együttműködő, félig egymással versengő szervezetből jön létre. A legfontosabb vezetőtipusu ember az olyan, aki képes rábirni erősen eltérő orientációju, magatartásu és szemléletű embereket az egymás közötti kommunikációra. Egyre jobban felismerhető, hogy ilyen típusu, magas képesítésű vezetők tünnek fel szerte a világban a mai egyetemi hallgatók generációjának legradikálisabb értelmiségi köréből. Reálisan megvalósíthatónak látszik, hogy az ismertetett új társadalmi orgánium egyik verziója, mondjuk az, amelyiket a következő generáció társadalmi ujitói segítenek a világra, mozgósíthatja őket erők bevetésére, a koncepció megvalósítására. Látjuk, hogy az ifjuság mekkora erőpotenciálakkal mozgósítható jó ügyek érdekében (pl. a kábitószerszernálat elleni küzdelemben, a békemozgalmakban stb.). A meglévő intézményekkel való együttműködés várható az intézményeken belüli alkotó típusu emberek növekvő száma következtében, akik egyre inkább elkötelezettek és hajlandók

energiákat bevetni "világmegmentő" vállalkozásokba. J. R. Platt javasolta, hogy minden természettudománnyal foglalkozó ember fordítsa idejének felét a katasztrófák és a válságok leküzdésére. De akár vészjelző eszmét, akár messianisztikus indítékok, vagy akár gazdasági erők motiválják őket abban, hogy elhagyják a tiszta tudományt társadalmilag relevánsabb erőfeszítések kedvéért, erősen látható tendencia, hogy a fennálló rend legjobb szellemei az ellenzékiekkel közös célok felé fordulnak.

A könyvtárakkal, a hagyományos vagy nem hagyományos tájékoztató szolgálatokkal, a konzervatív oktatási intézmények előkelő intézeteivel, a nemzeti akadémiákkal, a jóléti szervezetekkel vagy a nemzetközi testületekkel való együttműködés sokkal kevésbé látszik megvalósíthatónak. Tul sok a félténivaló befektetés, hagyomány, hiedelem. A gazdasági szükségsszerűség előmozdíthatja az együttműködést az ilyen megalapozott intézmények között - felületi szinten, ahogy az UNISIST javasolta. Ez utóbbit lehet kombinálni a WISE-zel, mivel egymást kiegészítő célkitűzéseik vannak. Az UNISIST hamar célt fog érni, mivel kevés dolgot fenyeget, már meglévő erőforrásokra épít és az önkéntes együttműködésre való törekvés erős árával uszlik.

A WISE megvalósíthatóságának kritikus kérdései az anyagi erőforrások és a felelősség kérdései. Az USA Kongresszusának meglehet a saját hírszerző hivatala, a már említett Congressional Research Service. Az anya-intézmény tartja fenn és az ennek felelős. Az ilyen típusú intézmények természetesen fenntartóik érdekeit és igényeit tartják szem előtt. Elképzelhető, hogy valamennyi szervezet, az egymással versengők is, rendelkeznek saját tájékoztató szervvel; ezek, miközben saját érdekeiket szolgálják, éberem szemmel tartják a többit. Az eredmény esetleg szolgálhatja az egész emberiség érdekeit. Itt tűnik fel Adam Smith "láthatatlan kéz" víziójának árnyéka. Tul sok a szervezet, tul sok a komplex probléma ahhoz, hogy a 20. század embere hinni tudjon a láthatatlan kézben. Mivel hiszünk a bölcsesség folytonos teremtő fejlődésében, a láthatatlan kezét láthatóvá akarjuk tenni. Mivel valószínűtlen, hogy bármelyik szervezet önmagával szemben illojális szervet tartana fenn (pl. az OECD-jelentés), a WISE számára kínálkozó lehetőség a költségek előteremtésére a hatékony nemzetközi üzleti szervezetek modelljének utánzása. Önmagát fogja fenntartani úgy, hogy minden ügyfelét magasszintű szolgáltatásokkal látja el, amelyek bizalmat ébresztenek bennük a WISE tökéletes pártatlanságát, minden ügyfelével szembeni egyenlő felelősségérzetét és lojalitását illetően. Csak ujszerű kereskedelmi stratégiával és példátlan vállalkozói géniusszal valósítható ez meg. De az emberiség már számos nagy kihíváshoz emelkedett fel és a WISE végül is újra a megismétlődő ugrás felelősségét jelenti.

A legmeggyőzőbb érv a megvalósíthatóság mellett az a tendencia, hogy az elsőbbségadások az intellektuális és a politikai klíma felé fordulnak - a korszellem - amely által a WISE vagy valami hozzá lényegileg hasonló mozgalom, orgánium fog létrejönni. Teljesen új eszmék példanélküli szervezeti formákról, piacpolitikáról, információcsomagolásról, emberi kommunikációról, döntéshozatalról - tenyésznek ebben a klímában. S a mai

